

27 Afstemming (25) Weefsel van zinvol leven en bezieling - met gewaardeerde aanvulling van Paul den Hartog

In gesprek met 31 zelfportretten in *Dan maakt het leven maar zin*, Gerard van Leeuwen, 2022

Harrie Regtering¹

11092023

'Het denken van Plotinus is echter juist dit: metafysica. 'Noodzaak zetelt in de geest, overtuiging in de ziel' schrijft Plotinus. Wanneer men de noodzaak van Plotinus' uitgangspunten accepteert – dat eenheid ten grondslag ligt aan de veelheid, dat een volmaakte, gedachte en zichzelf denkende werkelijkheid vooraf gaat aan de wereld van onze ervaring, dat niet uitgaan tot de wereld maar inkeer in het eigen innerlijk de mens tot zijn oorsprong en tot zijn bestemming brengt – ontvouwt heel het plotiniaanse universum zich met dwingende kracht' (Oosthout, 2015, I, 418)

Lees het citaat over Plotinus' filosofie in (24). Het past op een verjaardagsfeest bij zonsondergang in de uiterwaarden van de IJssel. En bij de 31 portretten, in een boek bijeengebracht door een netwerker en betekeniswever pur sang. Op de verjaardag noch in het boek valt de naam van Plotinus. Maar wie bekend is met Plotinus' uitgangspunten en de rol van de inkeer in het eigen innerlijk, ziet de "Plotinus lijn" present. Op de verjaardag beleeft een groep samen de overweldigende ondergang van de zon van genadeloze gesel tot perfecte schoonheid. In het boek is de manier waarop mensen iets van hun

innerlijke stem op papier zetten een daad van schoonheid. Dankzij de vragen, de inleiding en de opgebouwde intergenerationele relaties van de verzamelaar met geportretteerden. Ze vertrouwen hem in die rol – zij kennen zijn ontwikkeling – hun stem toe. Door het resultaat leren zij elkaar onderling weer beter kennen dan op gebruikelijke ontmoetingsplekken.

De verzamelaar staat bekend als denker en verbinder en nodigt uit tot gesprek over zinvol leven. Zo denkt en verbindt hij voort en opnieuw tussen ieders geboorte en dood. Het levert een met gevoel en empathie vastgelegd psycho-sociogram op van onderlinge familie-, gezins-, geliefden-, vriendschaps- en collegiale relaties. Het merendeel is geboren tussen 1950 en 1960, de helft vrouwen. Veelal delen ze de *bestaansgrond*: Rijswijk, boeren, bollen, fabrieken, lagere opleidingen en na de jaren '50 normale manieren van leven. Gedeelde scholen. Geloof overwegend rooms-katholiek, scouting en Pax Christi als warme nesten. Gevolgd door zelf gekozen 'existentialistische' benaderingen in hun volwassen levens. Opleidingen en banen in de zorg. Wij zijn net als iedereen. Doe maar normaal. Aan de laadpaal van interne motivatie tanken ze waarden: inzet, eerlijkheid, liefde, vertrouwen.

De 31 alfabetisch op voornaam geordende zelfportretten bevatten een enorme rijkdom aan reflexieve oordelen over wat het leven de moeite van het leven waard maakt. Wat je daarvoor moet doen en laten en hoe je dat proces doorlopen hebt, en nog bezig bent te doorlopen. Ze zijn de levensfasen van kind, puber, volwassene doorgegaan en zijn nu in de laatste fase. Ze hebben geluk en verdriet gekend, ze hebben (mee) geleden. Ze zijn lucht,

¹ regte061@planet.nl; www.watknietbegrijp.nl

vuur en aarde geweest en zien nu hoe alles stroomt als water. Elk heeft al doende een eigen *grondhouding* ontwikkeld. Een goed mens proberen te zijn. In liefde en vriendschap, in vrede, vrijheid en loyaliteit met anderen samenleven en samenwerken. Vrolijk zijn en blijven in elke fase. Hoe dan ook: *léven*. Proberen dat te laten slagen zoals dat jou voor ogen staat en ervan te genieten.

Achteromkijkend waarderen ze het proces. De een nog aan de jonge kant met toch al de nodige levenservaring, de meesten in het laatste deel van het leven dat hen gegund is. Dichtbij het actieve leven of er al wat verder vanaf staand, meer contemplatief. Met sporen van meer of minder in de zon of de schaduw doorgebrachte levens, met werk aan de eigen psychosociale gezondheid in opleidingen en therapieën. Met experimenten van genotsmiddelen, mede afhankelijk van al dan niet in de familie aanwezige verslavingen of psychische en emotionele problematiek, pijn en verdriet. Eventueel te vervangen door excessief sporten. Maar in alle gevallen in verbinding met en met zin om voor anderen iets te betekenen. Traditie en duurzame lijnen van betekenis zien. Dat doorgeven (kinderen).

De *bestaansgrond* is het – deels gedeelde – midden van dit psychosociogram van deze groep. Ieder zelf portret geeft een *grondhouding* te zien. Een zelfportret kan vanuit die twee wel of niet tot aan de laag van de *ziel* raken. Een voorstelling bevatten van iets waar het allemaal bijeen komt in alle verschil. Een paar voorbeelden (kader), ze liggen voor het oprapen in dit door de 'zielzorger' gecreëerde weefsel.

Annelies: 'Ik denk soms ook dat ze van boven meekijken' (p. 66)

Antoinette: 'Die verbinding met het grotere geheel' (p. 77)

Doré: 'Het is het geheel, het is in mij (), energie is oneindig' (p. 108)

Jack: 'wie je bent op zielsniveau' (p. 163)

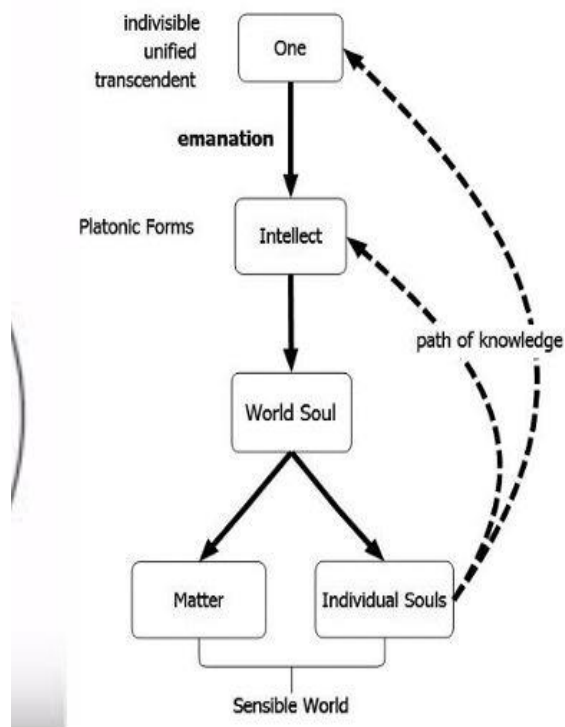
John: 'als je doodgaat krijgt jouw ziel de keuze als ziel te blijven bestaan of op te gaan in het grotere geheel' (p. 182)

Kees: 'De verwondering en de vraag zijn heel belangrijk, er is niet één antwoord, het is nooit klaar' (p. 199)

Loek: 'in mijn beste momenten ervaar ik iets van die kern, of noem het de ziel, iets goddelijks' (p. 216)

De rijkdom van de verzamelde innerlijke stemmen kun je relateren aan de filosofie van Plotinus. Toen Plotinus zijn filosofie vorm gaf was het christendom er nog niet. De latere combinatie van die twee leverde het neoplatonisme op dat een sterke rol in de culturele ontwikkeling speelde. In deze zelfportretten op papier is het christendom er niet meer. Al hebben ze met het christelijke en het merendeel met het rooms-katholieke geloof te maken (gehad) dat de ontwikkeling van de innerlijke stem belemmerd en bevorderd heeft. Na dat geloof speelt het leven zelf zingeven een geloof vervangende rol. Zonder goddelijke schepping heeft het leven geen zin in het grote Niets, maar nu je er toch bent, kun je er maar beter wat van maken. In verbinding met anderen. Een rotsvast geloof dat houvast geeft.

Zonder een van de zelfportretten afbreuk op welke wijze dan ook te doen, is er sprake van een 'collectieve ziel' die als groep uit het boek 'sprekt'. Door de onderlinge relaties maakt elk verhaal deel uit van een gedeeld verhaal. Wat voegt belichting van die collectieve ziel vanuit Plotinus daar aan toe? Laten we het geheel van de verzamelde zelfportretten eens bekijken vanuit Plotinus' filosofie.



Grondhouding	Bestaansgrond	Ziel
---------------------	----------------------	-------------

Volgens Plotinus' benadering van natuur, werkelijkheid en leven straalt het creërende Ene dat voor stervelingen onkenbaar is uit in het Intellect en heeft de Ziel de taak om de materie te scheppen. Vanaf daar wordt in contemplatie de omgekeerde weg omhoog afgelegd. In twee soorten kennis: de rationele en de niet-wetende.

Op alle plaatsen waar in de zelfportretten expliciet of impliciet de ziel ter sprake komt blijkt dat ergens in de levensloop een innerlijke weg is ingeslagen die toenemend deel heeft aan wat kenbaar is (de Geest, het Intellect) en tevens afstemming zoekt met het Ongedefinieerde, met wat zich niet laat bepalen (het Ene). Je ziet deze mensen proberen om door bezielde daden en oordelen harmonie te scheppen. Dat doen ze door bewust en waardierend voort te bouwen op het resultaat van de eerdere generatie(s), door voorbeelden van vader en moeder of in hun omgeving (leraar). En door dat waar mogelijk (door kennis) en nodig is (uit rechtvaardigheid en compassie) te verbeteren. Daarin een voorbeeld voor anderen te zijn.

Ze combineren dat met levenskunst. Op individuele wijze (grondhouding) streven ze met passie naar perfectie – in relaties, in werk, in de besturing van psychosociale kenmerken van hun leven met anderen. De individuele zielen sluiten zich aaneen in een 'koor'. Ook wanneer ze samen muziek maken. Ze gebruiken hun verstand om de vormen van de dingen te 'kennen' (rationele kennis) én ze keren naar binnen om op de manier van het Ene de eigen afzonderlijkheid en klippen van het ego te overstijgen. Daar zetten ze twee krachten voor in. De kracht om aan degenen te denken die na hen komen, iets door te geven waar zij mee verder kunnen. En de kracht van liefde: het denken in liefde dempt de neiging tot verslaving en staat ontvangend open voor het Ene door liefde te geven aan waar dat nodig is.

Stel je deze dynamiek voor in talloze groepen, zoals deze. In alle tijden en over de hele wereld. Groepen bestaande uit mensen die, als zelf natuur, hun *potentie* proberen te *realiseren*. Dankzij de bezielde daden van mensen met een besef dat het geheel in ze zit, heeft natuur, als een zichzelf reproducerend en uit zichzelf voortkomend systeem het vermogen tot creatie én contemplatie. Tot verbetering van kennis waar deze nog niet overeenkomt met hoe de dingen zijn. Tot gebruik van die kennis om wat – uit eigenbelang – vernietigd wordt te herstellen voor het te laat is. Daar is onderlinge verbinding, een besef dat in ieder deel het geheel aanwezig is, de in de groep gedeelde en op individuele wijze geleefde voorwaarde voor. Samen zoeken én beleven ze de zin van een natuurlijke volmaaktheid in het onvolmaakte.

Gewaardeerde aanvulling door Paul den Hartog

De aflevering is los te lezen en geeft een helder beeld, maar laat ook vragen open. In feite betoog je dat al die zielen een soort van empathisch verbindsel zijn. Je schreef dat al in de aflevering over het kleine jongetje, niet met zoveel woorden, maar hoe het jongetje zijn ziel vult vanuit het ENE (in dit geval de familie). Hij leert de positie van iedereen in de groep te onderkennen en kiest daaruit zijn elementen om als zodanig, in eerste instantie volledig onbewust die elementen te kiezen die hem aanspreken en hoe hij zelf wil zijn of hoe hij zich wil manifesteren. Hier kun je nog wel even op doorborduren. Vraagstukken van welke groep je deel uit wil/zal (gaan) maken worden stapsgewijze in onze ontwikkeling beslecht. Behalve aan de (groeps)ziel lurken voegen we ook dingen toe.

Zo kun je de groep in *Dan maakt het leven maar zin* van de verbinder volgen en een dwarsdoorsnede daarvan vanuit de middelbareschooltijd tot aan vandaag (waarin mensen – zielen – aangesloten zijn en ook de groep weer losgelaten hebben) maken. Zo zijn wij van middelbare schoolgroep, Pax Christi-adepten, leesgroep, wandelgroep, vakantiegroep en nu tot muziek/vertel (Tingeling) groep geëvolueerd. Daarbij heb ik in verschillende fasen sterk of helemaal geen deel uitgemaakt van deze fluïde groep.

Je ziet een herkenbare ziel, die in deze hele groep aanwezig is, zich tonend in de manier waarop wij elkaar begroeten en met welke diepgang er gesprekken gevoerd worden. Daarnaast beschikken we over een gedeelde taxonomie van dingen en gebeurtenissen, die als gemeenschappelijk referentiekader dient. Maar steeds worden er naast mensen, die de groep in komen en uitgaan ook waarden aan de (groeps)ziel toegevoegd of vervagen daaruit.

Als ik dan toch in *Afstemming* de aflevering over de ontkenning van de ziel induik kom ik meteen terecht bij het sterkste argument dat de ziel denken, praten etc nodig heeft om te bestaan en dat de ziel dus uitvalt als iemand sterft. Maar die ziel is alleen jouw (sub) ziel, de unieke combinatie van al die ziele-stukjes die jij samengesteld hebt en van waaruit jij die ziel vormgegeven hebt en weer dingen toegevoegd hebt aan sub-verzamelingen van het ENE waar jij in participeert.

Zelfs het afscheidsritueel van overledenen bevat veel elementen (toespraken, muziek) om de ziel die ons verlaat nog eenmaal en in zijn op dat laatste moment actuele samenhang te tonen. De verschillende verhalen komen bij elkaar en bereiken ook mensen uit de andere kant van het netwerk van de vertrekkende ziel. De unieke samenhang van de ziel ontbindt zich via de participanten aan het ritueel in willekeurige ziele-stukjes en combinaties daarvan en kan opgaan in andere (groeps)zielen, waar die participanten deel van uit maken. Zo vindt de vertrekkende ziel zijn plek in het weefsel.

Wanneer (groeps)zielen elkaar ontmoeten via hun groepsleden kan er onderlinge kruisbestuiving plaatsvinden en komt er een volgende laag van het model van Plotinus in zicht.

Doorredenerend krijgt het schema van Plotinus meer lagen en begint het te leven, waarbij individuele zielen, groepsdynamieken en maatschappelijke stromingen een merkwaardig en multi-dimensioneel weefsel kunnen vormen.

Vervolgens kun je er andere filosofen bij betrekken om het weefsel en zijn fluïditeit te bestuderen. Of social media dan wel andere maatschappelijke verschijnselen mee duiden.